

KARACADAĞ VE HEVSEL BAHÇELERİ

Hevsel Bahçeleri 'ne gittiğimizde sabah saat 9 suları idi. Hevsel Bahçeleri 'nin mükemmel görüntüsü adeta insanı büyölüyordu. Hevsel Bahçeleri 'ne vuran güneşle beraber gördüğüm yemyeşil alanın güzelliği beni çok etkilemişti. Dicle Nehri'nin oluşturduğu menderes ve Hevsel Bahçeleri 'nin birleşiminden doğan görüntüye büyük bir hayranlıkla bakmıştım.

Daha sonra sırtımızı Hevsel Bahçeleri 'ne döndük ve karşımızdaki dağın yapısını inceledik. En alt tabakadan 3 metreye kadar olan kısımda yamaç molozu denilen yapı vardı. 3 metreden 3,3 metreye kadar kil taşı, 3,3 metreden 5,3 metreye kadar olan kısımda masif bazalt, 5,3 metreden 10,3 metreye kadar kırıntılı ayrıışmış bazalt ve 10,3 metreden 11 metreye kadar topraktan oluşmuştu. Hevsel Bahçeleri'ni daha net görmek için oraya tırmandık.

Hevsel Bahçeleri 'ne bakmak için çıktığımız yerdeki görüntü kötüydü. İnsanların bırakmış olduğu çöpler vardı.

Daha sonra çıktığımız yerde önceden yerleşim yeri olduğunu öğrendik. Fakat sonradan yerleşim yerinin uygun olmamasından dolayı binalar yıkılmıştı.

Yukarı tarafta yürürken gözümü Hevsel Bahçelerinden alamamıştım. Önümüzde sürekli kelebekler uçuyordu. Ama kelebekler kadar sivrisinekler de vardı. Sivrisineklerin çokluğunun Dicle Nehri'nin kirliliğinden kaynaklandığını öğrendik.

Hevsel Bahçeleri 'nin çok verimli topraklar olduğu ve birçok canlı türüne özellikle yüzlerce farklı kuş türüne ev sahipliği yaptığı, ihtiyaçlarını karşıladığı apaçık görünmekteydi.

Daha sonra tarihi On Gözlü Köprüsü'ne doğru ilerledik. Yürürken büyüleyici güzellikte mor ve yeşil akasya ağaçları vardı. On Gözlü Köprüsü'nde yetiştığımızda çok fazla farklı şehirden gelen insanların olduğunu gördüm.

Dicle Nehri'nin güzelliği ile birleşen köprü tarihi açıdan ve güzelliği ile yıllar boyunca insanları kendine çekmeyi başarmıştı. Ben ilk defa gittim ve çok etkilendim. Etrafındaki yeşillikler köprünün görünüşünü daha güzel kılıyordu.

On Gözlü Köprüden sonra bir araziye gittik. Burada gördüğümüz görüntüde yerleşmeler alüvyonların üzerine kurulmuştu bunun olumsuz yanlarını tartıştık. Ve heyelanın etkisiyle yerleşim yerlerine doğru düşen taş ve kayalar konuştuk.

Daha sonra volkanik arazilere doğru ilerledik. Gittiğimiz yerde gördüğümüz volkan konisi karşısında şaşkınlığa kapılmıştım. Fotoğrafta anlaşılamayacak kadar büyük bir güzelliğe sahipti. Volkan konisinin yarısı resmen süpürülmüş gibiydi. Siyah ve lavlardan dolayı kırmızı renklere sahipti. İçerisinde ana kayalar da vardı.

Ve en sonunda Karacadağ'a gittik. Karacadağ çok yüksek değildi ama geniş alanlara yayılmıştı. Karacadağ'da birçok volkanik malzeme gördük. Dağa tırmanırken farklı volkan tiplerinden dolayı her yerde yürümenin zorluğu aynı değildi. Karacadağ'da keklik gördük fakat insanlar keklikleri avlıyordu. Daha sonra oturduk ve Karacadağ'dan etrafın muhteşem görüntüsünü izledik ve bir süre doğayı dinledik. O sessizlik anındaki huzur tarif edilemezdi. Şimdi bu gezide gözlemlediğim ve elde ettiğim bilgilere bakalım. İlk olarak Karacadağ'dan başlıyorum...

KARACADAĞ

Karacadağ, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ortasında Diyarbakır ile Şanlıurfa arasında bulunan sönmüş bir yanardağdır. Karacadağ volkanı, bazik lavlar sonucu ortaya çıkmıştır. Volkanı akışkan lavların oluşturduğu kalkan yanardağ yapısında olmakla beraber Türkiye’ nin en eski bazaltik kalkan volkanlarından biridir. Üzeri volkanik bazalt taşlarıyla kaplıdır. Bazaltla kaplı olması nedeniyle verimli topraklara sahiptir. Karacadağ’a giderken gördüklerimden biri de bazalt taşlarının Karacadağ’ın çevresindeki yerleşim yerlerinin yapımında da kullanılmasıydı.

Karacadağ sadece bir volkanik dağ olmakla kalmayıp bölgenin iklimi, tarımı, doğal yapısı ve yerleşim şekli olarak da büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle Karacadağ’ın eteklerinde tarım da yapıldığını aynı zamanda yerleşim yerlerinin bulunduğunu da görmekteyiz.

Karacadağ’ı gezerken pek çok şey öğrendim ve bildiklerimi gördüğüm şeylerle pekiştirdim. Volkanik arazilerde pek çok lav tipinin olmasından dolayı her yerde yürümenin zorluğu aynı değildi. Bazaltik yapıya sahip olunmasından dolayı verimli toprakları vardı ve lav mağaralarının içinde bile bitkiler yetişiyordu. Karacadağ, çok yüksek değildi ama geniş alanlara yayılmıştı.

Karacadağ’da, lav mağaraları/tünelleri, volkan bombası, çökmüş lav tüneli, Pahoehoe tipi lavlar, Aa tipi lavlar, Hornitos, bazaltik taşlar gibi pek çok volkanik şekil gördük ve nasıl olduklarını gerçek hayatta da deneyimleme fırsatı bulduk.

VOLKAN BOMBASI:

Volkan bombası, yüksek gaz basıncıyla lavın patlaması sırasında lavdan koparak havaya fırlatılan ve havadayken katılaşan büyük lav parçalarıdır. Volkan bombaları sıvı haldeyken havada döndüğü için değişik şekillere dönüşerek katılaşır. Genelde uç kısımları sivrilir.

Aktif veya yakın zamanda aktif olmuş volkanik alanlarda görülür. Karacadağ'da gördüğümüz volkan bombası, Türkiye'de Erciyes, Ağrı, Nemrut ve Süphan gibi volkanik dağların çevrelerinde de görülebilir.

Karacadağ'da görmüş olduğumuz volkan bombalarının şekilleri tamamen aynı değildi. Bunun sebebi havadayken dönme hızı ve soğuma hızıyla ilgilidir.

PAHOEHOE TİPİ (HALAT) LAVLAR:

Pahoehoe tipi lavlar, İçerdikleri gazlar ve akıcılıklarını uzun süre korumalarına bağlı olarak lav akıntısı yüzeyinin bükülmüş halata benzer bir tarzdaki katılaşmadır.

Karacadağ'da gördüğümüz halata benzer şekilde oluşum göstermiş olan bu şekil, lavın yüzeyinin havayla temas halinde olmasından dolayı önce soğuyup katılaşması halinde katılaşma göstermiş olup altındaki lav akışı devam etmiş ve yüzeyde kıvrılmış katlar halinde görünüm kazanmasına neden olmuştur.

Buna benzer yapılar genellikle aktif ya da sönmüş volkanik alanlarda görülür.

Aa TİPİ (BLOK) LAVLAR:

Karacadağ'a çıkarken gördüğümüz Aa tipi lavlar, gazların hızla uçarak lavın daha çabuk soğuması sonucunda lav akıntısı yüzeyinin keskin kenarlı, çatlaklı ve bloklu bir görünüm alması şeklindeki katılaşmadır.

Lavlar, patlamanın etkisiyle çekirdekteki yapı lav eğiminden aşağı doğru ilerledikçe pek çok geniş alana da yayılma göstermiştir. Bu durumdan dolayı Aa tipi lavlar, püskürmeden daha uzakta veya daha düz yüzeylerde oluşur. Bu tip lavlar Karacadağ'ın pek çok yerine dağılmış durumdaydı.

Lav akıntılarının soğumasıyla kırılan lav parçalarının birikmesiyle oluşan çökmüş taş yığınlarıdır.

Pahoehoe tipi lavların yüzeyine göre oldukça pürüzlü bir yapıya sahip olduğunu gözlemledim. Bu nedenle; Karacadağ'da yürüdüğümüzde Aa tipi lavların üzerinde yürümek Pahoehoe tipi lavlara göre daha zordu.

HORNİTOS:

Hornitos, lav akışının kabuğundaki bir açıklıktan dışarı atılmasıyla oluşan yapılardır. Lav akıntısının kabuk tutması ile alt kısımda bulunan basınçlı lav, kabuğun zayıf noktalarını kırarak dışarı çıkar ve yukarı doğru fışkırır. Kırdığı yerden çıkan lav zamanla üst üste birikir ve Hornitos adı verilen yapıyı oluşturur.

Hornitos adı verilen yapılar genellikle baca, konik veya kubbemsi yapılara benzer. Doğrudan Hornitos tespiti zordur fakat Karacadağ'da karşımıza çıkan bu yapı Hornitos'a büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

LAV MAĞARASI/TÜNELLERİ:

Üstteki yüzeyin havayla temas etmesi sonucunda katılaşması durumunda altta lav akışının devam etmesi ile meydana gelen boşluklardan oluşmaktadır.

Bu görsel Karacadağ'da görmüş olduğumuz lav tünelleri/mağaralarına örnektir. Mağaranın içine girdiğimizde üçgen şeklinde olduğunu ve içerisinin serin olduğunu gözlemlemiştik. İç kısımları yürüyebileceğimiz kadar geniş, giriş ve çıkış kısımları ise dardı.

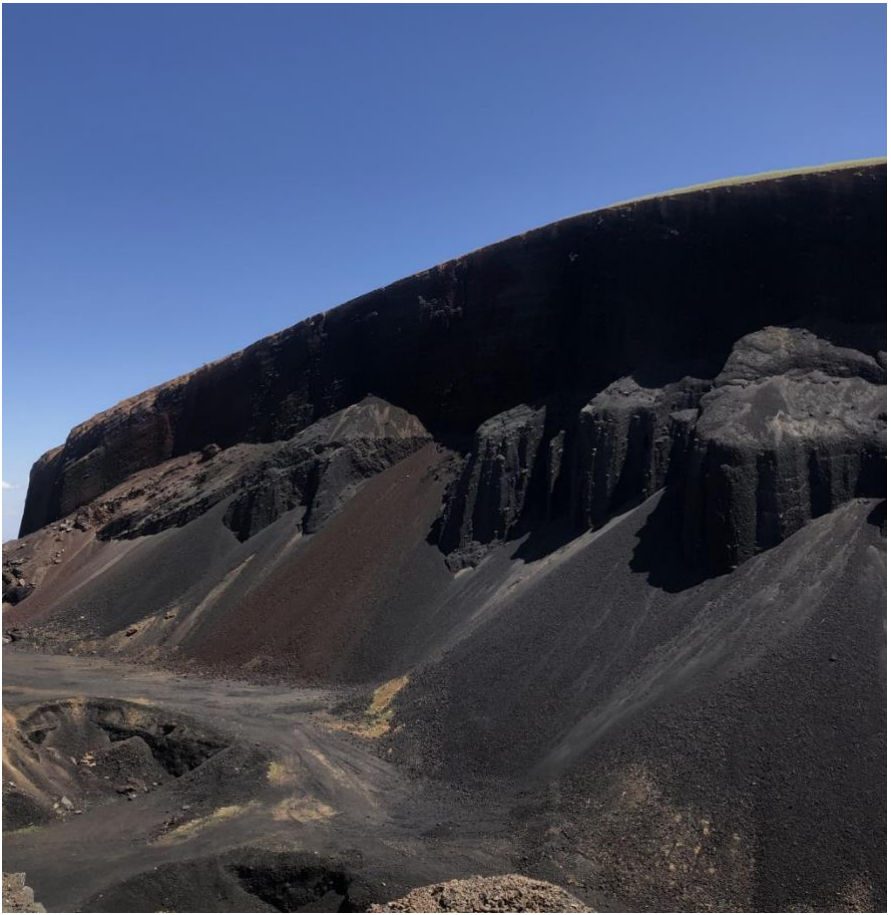

Karacadağ'da görmüş olduğum lav mağaralarından bir başkası.

ÇÖKMÜŞ LAV TÖNELİ:

Yukarıda bahsettiğim şekilde oluşan lav tünellerinin pek çok sebepten çökmüş halidir.

HEVSEL BAHÇELERİ

Hevsel Bahçeleri, Diyarbakır Surları ile Dicle Nehri arasında kalan, verimli bir alandır. Dicle Nehrinin suyunu kullanarak doğal yöntemlerle sulanmaktadır, bu nedenle verimli topraklara sahiptir. Ayrıca birçok canlıya özellikle yüzlerce çeşitte kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır.

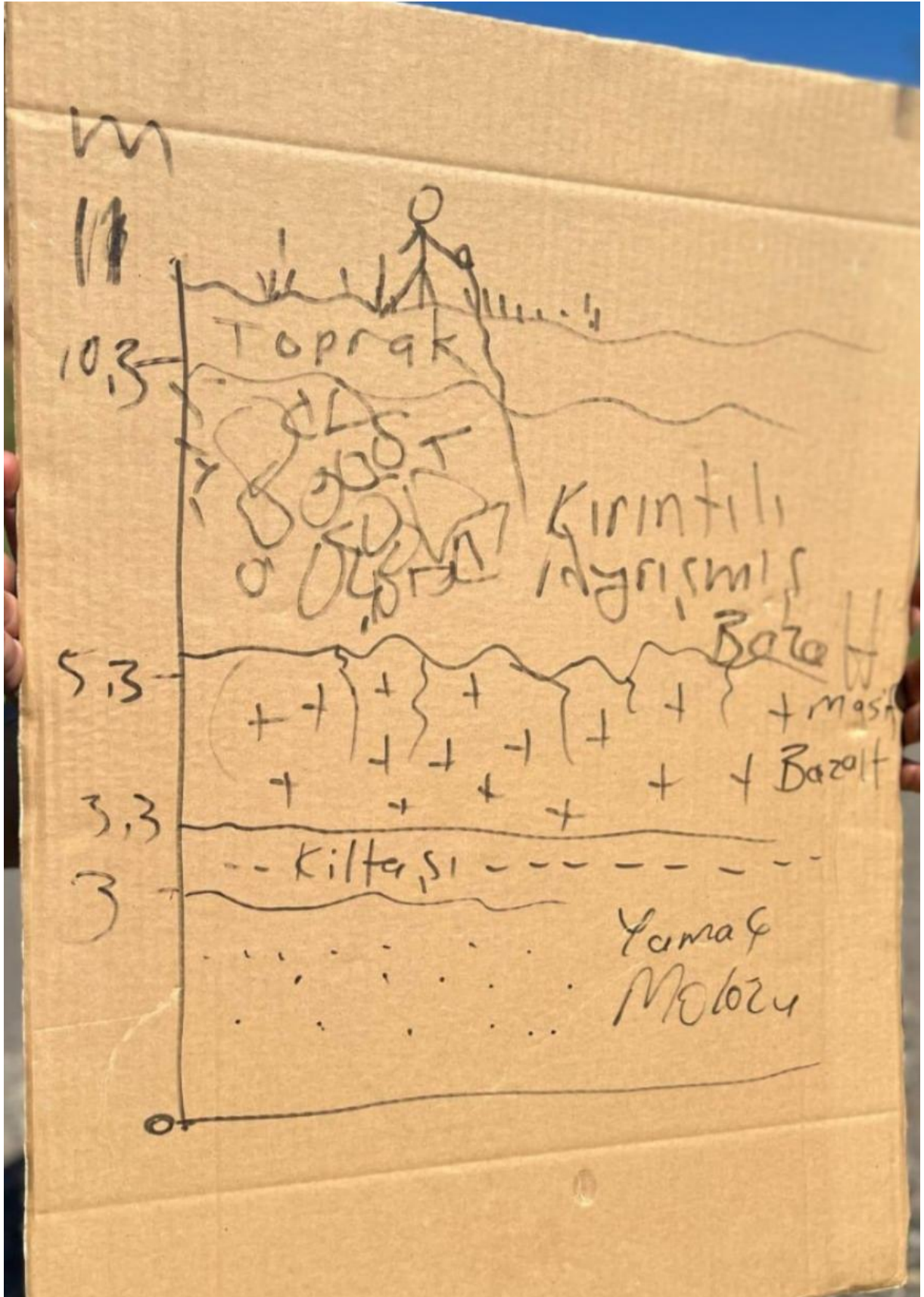
Tarihi Mardin Kapısı'ndan şehre bağlanan Hevsel Bahçeleri, şehrin sakinleri arasında kutsal sayılan Kırklar Dağı'nın eteklerinde yer almaktadır.

UNESCO tarafından 2015 yılında Dünya Miraslar Listesi'ne alınmıştır.

Hevsel bahçelerinde Dicle Nehrinin oluşturmuş olduğu menderes yeniği veya kaymış menderes vardır. Bu menderesin oluşumu büyük bir düzlüğün çökmesi ile meydana gelmiş böylece Dicle Nehri menderes oluşturmuştur.

Hevsel Bahçelerini dolaşırken çöl melikesi adında endemik kelebek türüne rastladık. Ayrıca Dicle Nehrinin kirliliğinden dolayı mevsimi olmamasına rağmen pek çok sivrisinek vardı.

Hevsel Bahçeleri'nin karşısındaki dağın yapısı:

Bu çalışmamızda Diyarbakır denilince akla gelen Hevsel Bahçeleri, On Gözlü Köprü ve Karacadağ'ı görme fırsatı bulduk. Her birinin görünüşü apayrı güzellikteydi.

Hevsel Bahçelerindeki yemyeşil görüntü, On Gözlü Köprüsünün güzelliği ilgimi çok çekmişti. Ama ikisini de daha da güzelleştiren Dicle Nehri idi. Dicle Nehri'nin görüntüsü o kadar güzel ki olduğu her yeri adeta güzelleştiriyordu. Bence Diyarbakır'ın bu kadar bereketli ve önemli olmasının en büyük sebebi de budur.

Karacadağ'ın ise normal bir dağdan çok volkanik dağ olması dikkatimi daha da çok çekmişti. İlk defa bir volkanik dağı inceleme fırsatım oldu. Herkesin hayatında bir defa da olsa volkanik dağa gitmesini öneririm. Çünkü farklı lav tiplerini görmek, üzerinde yürümek veya lav mağaralarına girmek tarif edilemez. Lav mağarasına girdiğimizde içerisi çok karanlıktı içinden ne çıkacağını bilemediğim için biraz korkmuştum fakat içeride bazı düşen taşlardan başka hiçbir şey yoktu. İçerisinin serin olması o sıcaklığın altında bizi biraz da olsa rahatlatmıştı. Bu deneyimlerimin bana çok katkısı oldu. Gördüğüm şeyleri bu şekilde yorumladım.